

İTHAKİ DÜNYA KLASİKLERİ

WUMEN HUIKAI & KOU'AN SHIYUAN

ZEN USTALARI

Çeviren

ERDEM KURTULDU

ithaki

Çevirmenin Önsözü

Chan ya da Zen

Zen, Budizm'in Mahayana ekolüne bağlı olan bir öğretinin Japonca adıdır. Hindistan'dan Çin'e, buradan da Kore, Vietnam ve Japonya'ya yayılmıştır. Çin'de Chan diye adlandırılır. Kelime anlamı "derin bir meditasyon içinde bulunma hâli"dir. Batı'da Zen olarak bilinmesinin nedeni Batı'ya Japonya'dan gelmesidir. Batı'ya ne zaman geldiği tam olarak bilinmemekle birlikte yayılmasının Soyen Shaku adında Japon bir Zen rahibinin 1893 yılında Chicago'da düzenlenen Dünya Dinleri Meclisi'ne katılmasıyla olduğuna atıfta bulunulur. Zen'in Japonya'ya geliyise Myoan Eisai adında Japon bir Budist rahibin 12. yüzyılda Çin'e yaptığı seyahatten dönmesiyle başlar. Zen'in Çin'e geliş tarihi yazılı kaynak olmadığından belirsizdir. 5. ve 6. yüzyıl arasında yaşadığına inanılan, adı Batı dillerinde Bodhidharma, Çincece Damo olarak bilinen Budist bir rahip tarafından getirildiği söylenir. Bodhidharma, Çince metinlerde Batı'dan gelen –Çinli olmayan–

barbar olarak geçer. Etnik kökeni bilinmez. Mahayana Budizmi metinlerini Çinceye çeviren Çinli yazar Yang Xuanzhi'nin 547'de derlediği *Luoyang'ın Budist Tapınaklarının Kayıtları* adlı kitapta Batı'dan gelen, Orta Asyalı, muhtemelen Persli diye yazar. 5. yüzyılda Tan Lin adlı Çinli bir yazarın yazdığı *Dharma Ustası* adlı kısa biyografideyse Hindistan'ın güneyinden geldiği yazar. Zen Budizmi'nin varsayılan kurucusu ve Çin'e getirip yayan kişi olduğu söylenir.

Mahayana Budizmi'ndeki diğer ekollerde olduğu gibi, Zen'de de tüm duyarlı varlıkların Buda-doğasına sahip olduğu kabul edilir ve bunun zihnin kendi doğasından başka bir şey olmadığı vurgulanır. Zen'in amacı insanın içindeki bu Buda-doğasının, günlük yaşamda meditasyon yoluyla keşfedilmesidir. Bunun insana varoluş hakkında yeni bir kavrayış kazandıracağına ve aydınlanmaya ulaştıracağına inanılır.

Zen Budizmi'nin en yaygın uygulaması günlük yaşamın her ânında uygulanabilen, Çincesi *gong'an*, Japoncası *koan* olan uygulamadır. Mantıklı düşünceyle cevaplanması mümkün olmayan, yalnız sezgilerle anlaşılabilen hikâye, diyalog ya da sorulara verilen addır bu.

Zen Ustaları adlı bu kitapta iki Çinli Zen Ustası'nın kitabı yer alıyor. İlki Wumen Huikai'in yazdığı, toplamda kırk sekiz *gong'an*'dan oluşan "Kapısız Geçit"tir. Kapısız Geçit'in birden fazla anlamı vardır. Wumen'in kelime anlamı kapısı olmayan, kapısız demektir, bu aynı zamanda yazarın da adıdır. Bu bağlamda kitabın adı "Wumen'in Geçit'i" diye de adlandırılabilir. Wumen kitapta önce kendinden önce gelen Zen Ustaları'nın hikâyelerini an-

latır, sonra da bu hikâyeleri yorumlayıp üzerine bir de şiir söyler.

İkinci kitap olan “On Boğa” ise Zen Budizmi’nde on şiir ve yorumla onlara eşlik eden on resimden oluşan bir metindir. Resimler Mahayana Budizmi’ne inanan birinin aydınlanmaya giden yolda katettiği aşamaları tasvir eder. Burada boğayı arayan bir çobanın hikâyesi anlatılır ve aslı eski bir Taocu hikâyeye dayanır. Resimlerin günümüzde bilinen tasvirlerini 12. yüzyılda Çinli bir Zen Ustası olan Kou’an Shiyuan çizmiştir. Şiirler ve yorumlar da ona aittir.

Çince okunuşların yazımındaysa pinyin transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.

无门关

KAPISIZ GEÇİT

Wumen'in Önsözü

Budizm, zihni temel; kapısız geçidi de giriş noktası olarak ele alır. Kapısız bir geçitten nasıl geçilir peki? Eski bilgelere göre, “Bu kapıdan geçen aile yadigârı değildir, başkalarının yardımıyla dışarıdan kazandığın her şey eninde sonunda yok olur,” demiş. Rüzgâr olmadan denizi dalgalandırmak denir buna ya da kusursuz bir deriyi deşmek. Bu özü başkalarının sözleriyle anlamaya çalışanlar aya sopayla vurmaya çalışan ya da ayağının altı kaşındığında ayağını ayakkabı tabanının üstünden kaşımaya çalışan aptallardır. Gerçeği, aslında olduğu gibi nasıl görebilir ki onlar?

Huikai, 1228 yazında Çin'in doğusunda yer alan Longxiang Tapınağı'nda öğrencilerine eski Zen Ustalarının *gong'an*'larını anlatıyordu. *Gong'an*'ları, öğrencilerinin kapıyı çalmak için kullanacakları tuğla parçaları gibi ele alarak her bir öğrencisine kendi zihninin alabileceği şekilde ilham vermeye çalışıyordu. Toplamda kırk sekiz *gong'an*, yorumlarımla birlikte bu minvalde kendiliğinden birikti ve sırası gözetilmeden kitap hâline getirildi.

Bu kitaba “Kapısız Geçit” adını verdim ve öğrencilerimin bunu bir rehber niteliğinde okumasını isterim.

Soylu olan karşısına çıkacak tehlikeleri göz ardı edip hiç tereddütsüz bir şekilde ve kılıç gibi keskin bir tavırla devam edebilir yoluna. Sekiz kollu Nezha* bile durduramaz onu. Hindistan ve Çin’in Büyük Zen Ustaları bile onu görünce kaçacak delik arar. Eğer bir an bile tereddüt edecek olursa, dar bir pencerenin ardında, dörtnala koşan bir atın geçişini izleyen birine dönüşür, her şey çoktan geçip gitmiş olur göz açıp kapayana dek.

Kapısı yoktur Büyük Yol’un,

Bin yol vardır ona çıkan.

Bu kapıdan geçtin mi bir kere,

Engelsiz yürürsün bu evrende.

* Üç yıldır hamile olan annesinin karnından nilüfer yaprağı şeklinde bir top gibi et parçası olarak doğan, babasının bunu kötü bir kehanet olarak algılayıp et parçasını kılıcıyla kesmesiyle dışarıya çıkan ve doğar doğmaz yürüyüp konuşabilen bir erkek çocuğu olan efsanevi kahraman. Kıtık ve kuraklık döneminde yağmur yağdırmayan Doğu Denizi’nin Ejderha Kralı’yla savaşmıştır. Sonradan Tanrı olduğuna inanılır. -çn

1

Zhaozhou'un* Köpeđi

Rahibin biri Zhaozhou'a şöyle sordu:

“Köpeğin doğasında Buddha'lık var mıdır?”

Zhaozhou şöyle cevap verdi:

“Hiç.”**

Wumen der ki:

Zen'i öğrenmek için senden önceki Zen Ustalarının yolundan geçmelisin. Aydınlanmak için aklın yolunu kapatmalısın. Eğer ustaların yolundan geçmez ve aklın yolunu kapatmazsan, yabani otlara ve çalılara dolanmış bir ruh gibi başkalarına bağımlı olursun. Şimdi sorarım sana

* Zhaozhou Congshen (778-897). -çn

** Çincesi *wu*. Hiç, hiçbir şey, yok, olmayan anlamlarına gelir. Zen Budizmi'nde sıkça kullanılan ve onun özü olan bir kavramdır. -çn

önceki Zen Ustalarının yolu nedir diye? Cevabı tek bir kelimedede gizli: Hiç.

Zen'e giden geçidin giriş kapısıdır bu. Bu yüzden Zen'in Kapısız Geçit'i de denir ona. Eğer buradan geçersen sadece Zhaouzhou'un yüzünü görmekle kalmayacak, eski ustaların hepsiyle birlikte el ele yürüyebileceksin de; kaşlarınız birbirine dolanacak, onlarla aynı gözle göreceksin, aynı kulakla duyacaksın. Kutlu bir mutluluk değil mi bu?

Bu geçitten geçmek istemez misin? Bu geçitten geçmek için vücudundaki üç yüz altmış eklem ve kemiği uyandırman ve seksen dört bin gözeneği açman gerek gizemin şüpheci ruhuna, "Hiç"e ancak böyle yoğunlaşabilirsin. Gece gündüz taşı onu yanında. Olumsuzluğu simgeleyen hiçlik olarak görme onu, varlığın olumsuzunu yokluk olarak da görme sakın. Sıcak, demir bir topu yutuyormuşsun gibi düşün onu, ağzından tükürmek istesen de bir türlü tüküremediğin.

İşte o zaman tüm yanlış bildiklerin ve aldatıcı hayallerin yok olup gidecek, zamanı geldiğinde için ve dışın bir olacak olgunlaşmış bir meyve gibi. Bir aptalın rüyası gibi olacak her şey. Bileceksin ama dile getiremeyeceksin. Göğün titreyip yerin sallanması gibi altüst olacak bütün fikirlerin. General Guan Yu'nun* o keskin kılıcını ele geçirmiş gibi olacaksın. Eğer Buddha'yla karşılaşsan onu öldürebilirsin. Eski ustalarla karşılaşsan onları da öldürebilirsin. Böylece yaşam ve ölümün iki yakasında tam bir özgürlüğe kavuşursun. Reenkarnasyonun altı yolundan geçip tüm arzu ve isteklerinden kurtuldun mu

* Guan Yu (160-219): Çinli bir general. -çm

samadhi'ye* ulaşırsın, artık nerede olursan ol orası oyun bahçene çevrilir senin. Şimdi yeniden sorarım sana, gece gündüz nasıl yanında taşıyacaksın onu diye?

Vücudundaki bütün enerjiyi var gücünle “Hiç”e yoğunlaştır. Eğer saf bir konsantrasyona ulaşırsan tek bir kıvılcımla tutuşan mum bütün evreni aydınlatır.

Buddha'lık var mı köpeğin doğasında,

Bütün mesele bu işte.

Var mı yok mu diyemeden daha,

Kalırsın öldüğünle.

* İçsel huzuru bozan duygu ve düşünceleri kontrol edebilme yeteneği. -çn